

DOKUMENT SYNODALNY

Projekt zarządzeń i zaleceń

dotyczących katechezy i wychowania katolickiego.

Opracowany przez Komisję ds. Katechizacji i Wychowania (1 IX 2017 r.).

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

PARAFIA

WIEŹ Z PARAFIĄ
„NAWRACAJCIE SIĘ I WIERZCIE W EWANGELIĘ!” (Mk 1,15)
KOMUNIKACJA I WSPÓŁPRACA
LAIKAT
DUCHOWIEŃSTWO
WSPÓLNOTY I STOWARZYSZENIA NA TERENIE PARAFII

CHRZEST

OCZEKUJĄCY POTOMSTWA
PRZYGOTOWANIE DO PRZYJĘCIA SAKRAMENTU
ZADANIE KAPŁANA KOORDYNATORA
WYCHOWANIE DO DOJRZAŁOŚCI

EUCHARYSTIA

ROZPOCZĘCIE PRZYGOTOWAŃ
PRZYGOTOWANIE DALSZE I BLIŻSZE
KATECHEZA SZANSĄ SPOTKANIA I EWANGELIZACJI
MSZA SZKOLNA

WCZESNA KOMUNIA ŚWIĘTA

SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA

BIERZMOWANIE

POWOŁANIE I ZADANIE
WIEK KANDYDATA
SZAFARZ SAKRAMENTU
DOJRZAŁOŚĆ KANDYDATA
DŁUGOŚĆ FORMACJI
ROLA I ZADANIE RODZINY
MATERIAŁY I POMOCE KATECHETYCZNE
ODPOWIEDZIALNI ZA FORMACJĘ
KONTYNUACJA FORMACJI

KATECHEZA SPECJALNA

REKOLEKCJE SZKOLNE

„INDEKSY” KATECHETYCZNE

KURS KATECHEZY UZUPEŁNIAJĄCEJ

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE WYCHOWAWCÓW

DZIAŁALNOŚĆ ŚWIETLIC PARAFIALNYCH

WPROWADZENIE

1. Kościół niczym doświadczony pedagog (gr. país „dziecko”, agōgós „przewodnik”) towarzyszy człowiekowi w rozwoju życia duchowego i prowadzi go na drodze ziemskiej pielgrzymki do Niebieskiego Jeruzalem. Jest jak matka, która ze swojego skarbcza świętości wydobywa źródło żywej łaski, której niegasnącym źródłem są sakramenty święte. Od chwili narodzin aż po śmierć życie wyznawcy Chrystusa jest przeniknięte zbawiennym oddziaływaniem sakramentów, dzięki którym wierny spotyka swojego Pana. Stąd również wpływa stała konieczność wychowania i katechizacji, której zadaniem byłoby kształtowanie w człowieku zarówno odpowiedniej dyspozycyjności ale i otwartości na działanie Ducha Świętego. W tej formacji nie chodzi tylko o wiedzę – bez doświadczenia żywej wiary może okazać się ona bowiem martwa; pogłębianie wiedzy i wiary powinno przebiegać równoległe, niejako w parze i uzupełniać się wzajemnie. Przywołując św. Augustyna, Jan Paweł II nauczał, że „wiara zyskuje na głębi i autentyczności, jeżeli idzie w parze z refleksją i nie rezygnuje z niej. Potwierdzenie tego przekonania znajdujemy także w nauce Ojców: «Sama wiara nie jest niczym innym jak przyzwoleniem myśli. (...) Każdy kto wierzy, myśli – wierząc myśli i myśląc wierzy. (...) Wiara, jeśli nie jest myśleniem, nie istnieje». A w innym miejscu: «Jeśli usuwamy przyzwolenie rozumu, usuwamy wiarę, ponieważ bez przyzwolenia rozumu nie można wierzyć»”¹.
2. W procesie wychowania również konieczne jest integralne spojrzenie na nasze człowieczeństwo – Sobór Watykański II uczy, że powołanie do uczestnictwa w dziele wychowania dojrzałego chrześcijanina będzie uwzględniało rozwój jego osoby, rozwój życia wiarą, kształtowanie jego uczestnictwa w mistycznym Ciele Chrystusa ale również będzie tu chodziło o wychowywanie prawych obywateli, którzy – podług Bożego zamysłu – będą kształtować oblicze ziemi². Aby tak się stało na nowo musimy zasłuchać się w Słowo Boże i pozwolić mu aby przemieniało nasze życie – to jemu przynależy się centralne miejsce w przekazie wiary³. Synod pragnie podkreślić znaczenie rodziny, parafii i szkoły, w których rozwija się i zarazem kształtuje życie wiarą – wśród nich z kolei szczególną troską należy objąć dzieci, dorosłych, młodzież i osoby cierpiące⁴.

¹ Por. Jan Paweł II, Encyklika o relacjach między wiarą a rozumem *Fides et ratio*, nr 79.

² Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, nr 2.

³ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini*, nr 1.

⁴ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, nr 35-45 [*Wszyscy potrzebują katechizacji*].

PARAFIA

3. W posłudze duszpasterzy i katechetów winno kłaść się akcent na formację i szukanie osobowej relacji z Bogiem: „U początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”⁵. Wielu wychowawców obserwuje, jak mentalność konsumpcyjna⁶ wkrada się i próbuje zakłócić intymną więź stworzenia ze swoim Stwórcą – coraz częściej i więcej uwagi przypisuje się temu, co zewnętrzne (przykładem może być zabieganie o zewnętrzny blichtr przy ceremoniach religijnych, strój dziecka komunijnego czy też koncentrowanie się na prezentach). Świątowanie sprowadzone jest do konsumowania, niejednokrotnie chrześcijanin nie potrafi uzasadnić swojej wiary (por. 1P 3,15), a uczestnictwo wiernych w liturgii można przyrównać do wizyty w teatrze. Wobec tego jedynym antidotum może być silna więź z Bogiem, która jest w stanie przywrócić właściwą hierarchię wartości. Kluczem będzie tu silna pozycja rodziny oraz praca indywidualna z rodzicami. Z drugiej strony należy uwzględnić współczesne uwarunkowania, w których wielu wiernych odchodzi od praktyk religijnych, ich więź z parafią obumiera, a w miejsce utożsamiania z parafią pojawia się tzw. churching, czyli zjawisko „wiernych niewiernych” swojej parafii.

WIĘŹ Z PARAFIĄ

4. „Parafia jest formą obecności Kościoła na terytorium, jest środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji”⁷. Wsłuchując się w nauczanie papieża Franciszka, Synod przypomina, że miejscem przyjmowania sakramentów jest parafia zamieszkania. Budowanie wspólnoty parafialnej i jej tożsamości zachodzi jednak nie na zasadzie przynależności do jakiejś szkoły, klasy, stowarzyszenia czy wspólnoty lecz na żywych więziach w parafii. To jedno z najtrudniejszych zadań, jakie stawia przed sobą Kościół: aby w dobie, w której prawdziwe więzi i dialog zastępowane są obecnością w sieci oraz używaniem społecznościowych komunikatorów, pomóc współczesnemu człowiekowi odkryć i zachwycić się prawdziwym pięknem i wspaniałością Boga, dzięki czemu będzie mógł prawdziwie spotkać ze swoim Stwórcą, drugim człowiekiem i samym sobą: „Droga do osoby prowadzi przez piękno, które zwiastuje spotkanie”⁸.
5. W planowaniu strategii duszpasterskiej wpierv zatem należałoby skoncentrować się na więzi z parafią i swoimi duszpasterzami. Wyjątkiem od tej zasady mogą być okoliczności, w których pragnie się zachować utrwalone już dobro, np. w postaci szkół katolickich lub w przypadku uwzględnienia specyficznych uwarunkowań dzieci i młodzieży ze szkół specjalnych (por. pkt. 56). Również w tym kontekście należy dopuścić zasadę indywidualizacji, w których osąd i rozeznanie proboszcza będą pełnić

⁵ Benedykt XVI, Encyklika o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est*, nr 1.

⁶ „Jedną z przyczyn tej sytuacji jest nasz stosunek do pieniądza, ponieważ spokojnie przyjmujemy jego panowanie nad nami i nad naszymi społeczeństwami. Kryzys finansowy, jaki przeżywamy, prowadzi nas do zapomnienia, że u jego początków tkwi głęboki kryzys antropologiczny: negacja prymatu istoty ludzkiej! Stworzyliśmy nowych bożków. Kult starożytnego złotego cielca (por. Wj 32,1-35) znalazł nową i okrutną wersję w bałwochwalstwie pieniądza i w dyktaturze ekonomii bez twarzy i bez naprawdę ludzkiego celu. Światowy kryzys, dotyczący finanse i ekonomię, ujawnia własny brak równowagi, a przede wszystkim poważny brak ukierunkowania antropologicznego, sprowadzający człowieka do tylko jednej z jego potrzeb: do konsumpcji”. – Franciszek, Adhortacja apostołska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangeliu gadium*, nr 55.

⁷ Tamże, nr 28.

⁸ Por. K. Grzywocz, *Doświadczenie piękna*, „Życie duchowe” 2003 nr 35, s. 37.

kluczową rolę – mamy tu na myśli takie sytuacje, jak na przykład przygotowanie do Komunii rodzeństwa w różnym wieku.

6. W przypadku dziecka lub młodego człowieka, który uczęszcza na katechezę poza granicami parafii, przed przyjęciem poszczególnych sakramentów proboszcz jest zobligowany poprosić o opinię na temat kandydata. Taka informacja (koniecznie w formie pisemnej) powinna zawierać ocenę semestralną/końcoworoczną oraz informację, czy dziecko uczęszcza na katechezę.

„NAWRACAJCIE SIĘ I WIERZCIE W EWANGELIĘ!” (Mk 1,15)

7. Przynaglenni miłością Chrystusa (por. 2 Kor 5,14) do głoszenia Dobrej Nowiny, szukając najskuteczniejszej metody naszego ewangelizowania, jesteśmy świadomi, że najlepszy plan został zawarty w Jego wezwaniu: „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię!” (Mk 1,15). Punktem wyjścia w pełnionej przez siebie posłudze jako osoby odpowiedzialnej za przekaz wiary, przygotowanie do sakramentów jest uczciwość, zaangażowanie, dbałość o własny rozwój osobisty i gotowość do ciągłego nawracania się, na co wielokrotnie w swoim nauczaniu wskazuje papież Franciszek i co jednocześnie jest znakiem wiarygodności prowadzonego apostołatu⁹. Jako świadkowie paschalnego poranka, nieskażeni „psychologią grobu, która stopniowo zamienia chrześcijan w muzealne mumie”¹⁰, są oni powołani, aby stawać się głosicielami wielkanocnego orędzia radości.

KOMUNIKACJA I WSPÓŁPRACA

8. Jednym z podstawowych problemów jest brak właściwej komunikacji i współpracy pomiędzy katechetami a proboszczem, pomiędzy środowiskiem szkolnym a parafialnym. Oprócz rzeczywistości, na którą nie ma się wpływu (np. podstawa programowa), występuje szeroka płaszczyzna oddziaływania katechetycznego, którą dzięki zawiązaniu odpowiedniej „koalicji” pomiędzy katechezą szkolną a parafialną, oraz odpowiedzialnymi podmiotami, można odpowiednio ukierunkować na rzecz pogłębionego przygotowania do przyjęcia sakramentów. Synod pragnie podkreślić znaczenie komunikacji proboszcza z zespołem katechetów i innych współpracowników – temu ma służyć zarządzenie organizowania przez proboszcza obligatoryjnych i regularnych spotkań zespołów, komisji osób odpowiedzialnych za katechizację i wychowanie na terenie parafii.

LAIKAT

9. Ważną rolę odgrywa świecki katecheta w parafii – jego zaangażowanie i świadectwo są nie do przecenienia. Zwyczajowo terenem zaangażowania świeckiego katechety jest parafia jego zamieszkania, choć nie musi to być reguła. Więcej informacji, które regulują status i zaangażowanie świeckiego katechety, zawarty jest w *Dyrektorium Katechetycznym Kościoła Katolickiego w Polsce* (Warszawa 2001 r.)¹¹. Uwzględniając

⁹ Podobne słowa można również odnieść do samych wychowanków, ludzi młodych: „Prawda jednak jest inna: kochani młodzi, nie przyszliśmy na świat, aby «wegetować», aby wygodnie spędzić życie, żeby uczynić z życia kanapę, która nas uśpi; przeciwnie, przyszliśmy z innego powodu, aby zostawić ślad. To bardzo smutne, kiedy przechodzimy przez życie nie pozostawiając śladu. A gdy wybieramy wygodę, myśląc szczęście z konsumpcją, wówczas cena, którą płacimy, jest bardzo i to bardzo wysoka: tracimy wolność. (...) To jest cena. Wielu jest ludzi, którzy chcą, aby młodzi nie byli wolni; wielu jest ludzi, którzy was nie kochają, chcą was ogłupiać, otumanionych, ospałych, ale nigdy wolnych”. – Franciszek, *Błogosławieni miłosierni. Słowa do młodych*, Kraków 2016, s. 94.

¹⁰ *Evangelii gaudium*, nr 83; por. tamże [nr 93-97: „Nie” dla duchowej światowości].

specyfikę powołania świeckich, które polega na „uświęcaniu się żyjąc w świecie”¹² należy, na ile to możliwe, angażować laików do posługi w parafii¹³. Jeśli jest to posługa regularna, stała- powinno się podjąć temat wynagrodzenia za pracę. Aby uniknąć potencjalnych konfliktów, zakres i podział zadań należy określić podczas wspomnianego wyżej, obowiązkowego – w okolicach początku roku szkolnego – spotkania proboszcza wraz z zespołem współpracowników, podczas którego nastąpi podział zadań, określony zostanie zakres obowiązków i zasady współpracy. Zaleca się, aby tego typu spotkania odbywały się regularnie.

DUCHOWIEŃSTWO

10. Misja, jaką duchowny ma do spełnienia w szkole – świadectwo jego życia i kapłaństwa -ma ogromne znaczenie, niemniej punkt ciężkości jego posługi powinien przypadać na posługę w parafii. Wierni słusznie oczekują, aby kapłani byli specjalistami od życia duchowego¹⁴. W tym kontekście podział pensum godzin katechezy w szkole powinien być sprawiedliwy, uwzględniać poszczególne charyzmaty i różnice w powołaniu świeckich i duchownych. W związku z tym proponuje się, zgodnie z zaleceniami funkcjonującymi w naszej diecezji, aby osoby duchowne podejmowały pracę w katechezie szkolnej do pół etatu, resztę godzin mają przejmować katecheci świeccy pracujący w szkole i w parafii.

WSPÓLNOTY I STOWARZYSZENIA NA TERENIE PARAFII

11. W procesie głoszenia Dobrej Nowiny, w pracy katechetycznej i wychowawczej wielką rolę odgrywają także różne wspólnoty i stowarzyszenia skupione przy parafii. Synod zachęca, aby środowisko parafii było otwarte na działalność wspólnot – one stanowią o bogactwie parafii, są miejscem, w którym wierni pogłębiają swoje życie duchowe, uczą się w szkole modlitwy¹⁵, dzięki nim angażują się w życie społeczne, ale również – szczególnie dla młodego pokolenia – mogą być szkołą wyrabiania potrzebnych cnót i kształtowania charakteru. Liderzy tych wspólnot powinni zawsze działać w porozumieniu z proboszczem, który w imieniu biskupa ma dbać o prawidłowy przekaz wiary i zasady zgodne z nauczaniem Kościoła. Szczególną opieką należy objąć liturgiczną służbę ołtarza (ministranci) oraz Dzieci Maryi – od najmłodszych te wspólnoty dają możliwość dziewczętom i chłopcom uczyć się i świadomie budować swoją przyjaźń z Panem Jezusem.

¹¹ Zob. nr 132-134 [<http://www.katecheza.episkopat.pl/index.php/menu/dokumenty-na-temat-wychowania-i-katechezy/70-polskie-dyrektorium-katechetyczne>].

¹² Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele *Christifideles laici*, nr 17.

¹³ Zob. tamże, nr 26-27.

¹⁴ Przemówienie Benedykta XVI podczas spotkania z duchowieństwem. Warszawa, Archikatedra św. Jana, 25 V 2006 r. [http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/podroze/pl_20060525_2.html].

¹⁵ „Kościół ma ogromną potrzebę oddychania płucami modlitwy i cieszyć się bardzo, że we wszystkich instytucjach kościelnych mnożą się grupy modlitwy, wstawiennictwa, modlitewnego czytania Słowa, nieustającej adoracji Eucharystii”. – *Evangelii gaudium*, nr 262.

CHRZEST

12. Chrzest jest bramą, która wprowadza człowieka do Kościoła, wszczepia wiernych w Chrystusa i w Jego mistyczne Ciało, którym jest Kościół, obmywa z grzechu pierwotnego oraz daje udział w świętości samego Boga. Pierwszy sakrament wtajemniczenia rozpoczyna przyjaźń człowieka ze swoim Stwórcą, która nigdy się nie skończy. Od tej pory Bóg po imieniu będzie się do zwracał do swojego dziecka, które w sakramencie chrztu obdarzył królewską godnością dziecka Bożego, czyniąc zeń nowego człowieka: „Chrystus zatem mocą swojego Ducha powołuje do życia w łonie Kościoła nowego człowieka; rodzi się on u źródła chrzcielnego przez ręce kapłana, przy udziale wiary”¹⁶.

OCZEKUJĄCY POTOMSTWA

13. Synod postuluje objęcie opieką duszpasterską osób oczekujących potomstwa. Taka propozycja pastoralna byłaby zarazem możliwością wcześniejszego przygotowania do przyjęcia sakramentu chrztu i jednocześnie odciążałaby młodych rodziców podczas absorbujących początków okresu niemowlęstwa. Na tym etapie nasze duszpasterstwo szczególnie powinno być ukierunkowane na osoby, które utraciły dziecko; wsparcia należy udzielić rodzicom, którzy zmagają się z diagnozą dotyczącą stanu zdrowia ich dziecka (np. przewlekła choroba, niepełnosprawność). Spotkania, o których tu mowa, nie mogą mieć charakteru obligatoryjnego.

PRZYGOTOWANIE DO PRZYJĘCIA SAKRAMENTU

14. W procesie przygotowania do przyjęcia sakramentu chrztu kluczową rolę odgrywały stanowisko i rozeznanie proboszcza parafii. W sytuacji nieregularnej proboszcz jest zobowiązany do przeprowadzenia odpowiedniej rozmowy z osobą proszącą o chrzest.

15. W ramach obowiązkowego przygotowania do sakramentu chrztu – które w istocie byłoby formą katechumenatu –rodzice dziecka/opiekunowie prawni byłiby zobligowani do uczestnictwa przynajmniej w trzech katechezach. Jeżeli jest taka możliwość, zachęca się rodziców chrzestnych również do uczestnictwa w tych spotkaniach. W sytuacji kiedy kandydaci na rodziców chrzestnych przebywają poza diecezją (np. praca zarobkowa lub emigracja), wówczas odpowiednie dokumenty wystawia proboszcz miejsca (tzn. parafii zamieszkania).

16. Proponuje się następujący zestaw zagadnień (punkta) na spotkania w ramach katechumenatu chrzcielnego. Ich zakres tematyczny może obejmować niżej wymienione tematy.

W obszarze teologii:

- Biblijno-teologiczne podstawy sakramentu chrztu świętego.
- Misterium paschalne w sakramentach Kościoła.
- Kto może przyjąć chrzest? Kto może chrzcić?
- „Chrzest to nie zwyczaj, ale nasza wiara” – chrzest jako fundament całego życia chrześcijańskiego i brama do innych sakramentów.
- Chrzest jako pierwszy sakrament wtajemniczenia chrześcijańskiego.
- Chrzest jako obdarowanie królewską godnością dziecka Bożego.

¹⁶ Kazanie św. Pacjana biskupa. *O chrzcie*, cyt. za: *Godzina czytań*, w: *Liturgia Godzin*, t. IV [z dnia: piątek XIX tydzień zwykły], Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1988, s. 81-82.

- Chrzest początkiem i źródłem nowego życia w Chrystusie.
- Obrzędy i symbolika liturgii sakramentu chrztu świętego.
- Chrzest jako wprowadzenie dziecka do wspólnoty Kościoła.
- Święta Rodzina z Nazaretu wzorem dla współczesnej rodziny.
- Rodzina wspólnotą domowego Kościoła.
- Dom budowany na skale, czyli na Bogu.
- Obowiązek wychowania dziecka po katolicku.
- „Zastanów się, komu powierzasz rolę rodziców chrzestnych” – jakie zadania i warunki stawia Kościół wobec rodziców chrzestnych?
- Pomoc rodziców chrzestnych w chrześcijańskim wychowaniu dziecka.
- Podtrzymywanie więzi z chrześniakiem.
- „Bóg zwraca się do mnie po imieniu” – znaczenie wyboru imienia (patrona) dla dziecka.
- Rodzina szkołą modlitwy.
- Znaczenie modlitwy w życiu chrześcijańskim.
- Wiara chrześcijańska to świadomy wybór ponawiany każdego dnia.
- Uczestnictwo rodziny w życiu „rodziny” parafialnej – grupy działające w parafii (ich specyfika, ze szczególnym uwzględnieniem grup nastawionych na pracę z rodzinami).
- Repetytorium z nauki religii, czyli jak pogłębiać naszą wiarę?

W obszarze psychologii:

- „Powiększyła się nam rodzina” – jak przygotować się na taką zmianę?
- Dziecko jako dar i zadanie od Pana Boga.
- Religijne wychowanie dziecka w rodzinie na poszczególnych etapach rozwoju.
- Co to znaczy być dobrym i odpowiedzialnym rodzicem?
- Powołanie do ojcostwa i macierzyństwa.
- „Urodziło się nam dziecko niepełnosprawne” – Co dalej? Gdzie i na jaką pomoc mogą liczyć rodzice?
- Jak radzić sobie ze stresem okołoporodowym?
- Opieka nad noworodkiem.

17. Wskazaniem jest, aby część tych spotkań prowadziły osoby świeckie. Cechą charakterystyczną poruszanych treści jest spojrzenie integralne – rodzicom koniecznie należy zaproponować zarówno tematykę ściśle teologiczną, ale również nie stoi nic na przeszkodzie, aby zakres problematyki obejmował zagadnienia z psychologii, pedagogiki, położnictwa czy też elementy wiedzy prawniczej. Ponadto trzeba podkreślić, że nie wszystkie tematy muszą być realizowane w jednej parafii (przyczyną takiej sytuacji może być mała liczba specjalistów w danej dziedzinie lub niewiele osób w skali roku przyjmujących chrzest w danej parafii). W związku z tym wiernym przygotowującym się do sakramentu chrztu daje się możliwość zrealizowania obowiązkowych trzech katechez również na terenie innych parafii. Z drugiej strony – szczególnie w przypadku małych parafii – proboszczowie mają możliwość organizowania niektórych spotkań wspólnie (np. na poziomie dekanatu).

18. Należy powołać kapłana (wybór zatwierdzi Ordynariusz), który na poziomie dekanatu będzie odpowiedzialny za przebieg realizacji przedstawionego tu przygotowania do chrztu. Będzie koordynował prace tego duszpasterstwa, będzie w kontakcie z innymi kapłanami i osobami świeckimi wyznaczonymi do tej posługi, będzie dysponował odpowiednim zapleczem materialnym (w tym również finansowym), aby sprawnie oraz efektywnie móc realizować powierzone mu zadania.

WYCHOWANIE DO DOJRZAŁOŚCI

19. Ogranicza się do niezbędnego minimum wymóg tzw. karteczek. Taka decyzja jest podyktowana dążeniem do świadomego kształtowania swojej wiary i osobowej relacji z Bogiem, zarazem przywraca ona odpowiednie miejsce sumieniu człowieka, który oczekuje poszanowania swojej wolności ale który jednocześnie bierze na siebie pełną odpowiedzialność przed Bogiem i ludźmi za swoje wybory oraz decyzje.

EUCHARYSTIA

20. Eucharystia jest największym skarbem i sercem Kościoła¹⁷, jest „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego”¹⁸, naszym Pokarmem na życie wieczne. Rytm życia chrześcijan wyznacza uczestnictwo w niedzielnej liturgii, podczas której wierni zebrani wokół Chrystusowego ołtarza tworzą wspólnotę z Bogiem i ze swoimi braćmi.

ROZPOCZĘCIE PRZYGOTOWAŃ

21. Przygotowanie do pierwszego pełnego uczestnictwa we Mszy Świętej winno się rozpocząć znacznie wcześniej niż w III klasie szkoły podstawowej. Mamy tu na myśli tzw. przygotowanie dalsze, gdzie pierwszymi nauczycielami i świadkami są rodzice, którzy wprowadzają swoje dzieci do przeżywania świętych misteriiów poprzez wytrwałe przyprowadzanie ich na niedzielną Eucharystię. Ważnym jest, aby dziecko miało możliwość – uczyło się poznawać przestrzeń liturgii, w której świątynia-kościół dla młodego chrześcijanina będzie się stawać jego duchowym domem.
22. Niedzielna Eucharystia jest okazją do ewangelizacji całych rodzin, wymaga szczególnego przygotowania ze strony duszpasterza. Synod podkreśla znaczenie odpowiedniej homilii, która byłaby właściwie przygotowana i uwzględniała odbiorców (szczególnie mamy na myśli dzieci). W tym kontekście warto pamiętać, że fakt, iż na niedzielnej Eucharystii nie ma większości dzieci, które uczestniczą w szkolnej katechezie, tak naprawdę jest problemem ich rodziców i wyznacza bolesną diagnozę-raport o stanie wiary współczesnych chrześcijan.

PRZYGOTOWANIE DALSZE I BLIŻSZE

¹⁷ Por. Jan Paweł II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia*, nr 59.

¹⁸ Tamże, nr 1; Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 11.

23. Katecheza parafialna jest obligatoryjna, choć jej kształt i skład odbiorców mogą przybierać różną postać. Może występować osobna katecheza dla dzieci, inny model to katecheza–spotkanie samych rodziców oraz trzeci wariant – proszący o sakrament rodzice wraz ze swoimi dziećmi stają się uczestnikami katechezy parafialnej.
24. Ujednolica się na terenie diecezji zarówno program przygotowania bliższego (które powinno obejmować roczną formację) i wymagania wobec rodziców i dzieci, aby uniknąć w przyszłości sytuacji, w której wśród wiernych dochodzi do „migracji” między parafiami.
25. Synod proponuje trzy kategorie katechezy w ramach przygotowania do I Komunii oraz pokuty i pojednania: a) katecheza dla dzieci, która zawierałaby 10 spotkań w ramach roku szkolnego; b) katecheza dla dzieci z rodzicami, z dużym naciskiem na wymiar rodzinny; c) katecheza dla rodziców, podczas której zapewniono by możliwość równoległego (np. w drugiej salce) prowadzenia katechezy lub – jeśli trzeba – zajęć opiekuńczych dla dzieci. Zachęca się, aby katecheza sakramentalna była prowadzona przez duszpasterza. Proponuje się, aby katechezy dla rodziców miały formę dowolną, w wymiarze minimum 4 katechez. Jednocześnie należy rozgraniczyć spotkania organizacyjne od katechezy dla rodziców. Również nie dopuszcza się kwalifikowania uczestnictwa we Mszy szkolnej jako formy katechezy sakramentalnej bowiem przygotowanie liturgiczne nie zawsze jest tożsame z przygotowaniem stricte sakramentalnym.
26. Synod nie narzuca materiałów, na podstawie których takie spotkania można prowadzić – obecnie polski rynek wydawniczy prezentuje bogatą i profesjonalną ofertę w tym zakresie.
27. Należy zwrócić uwagę, iż przeprowadzenie określonej liczby katechez nie jest celem samym w sobie – punkt ciężkości winien przypadać na formację, na jakość katechezy, profesjonalne przygotowanie ze względu na cel, który jej przyświeca, czyli kształtowanie żywej więzi młodego człowieka i jego rodziców z Panem Bogiem.
28. W tym kontekście zachęca się, aby – na ile to możliwe – w przygotowaniu dziecka do sakramentu pokuty i Eucharystii brali udział oboje rodziców, gdyż w istocie nie tylko dziecko ale cała rodzina przygotowuje się do przyjęcia danego znaku sakramentalnego. Także warto propagować obecną w wielu parafiach dobrą praktykę wyjazdów pielgrzymkowych dzieci pierwszokomunijnych, alternatywą mogą być również wyjazdy pielgrzymkowe całych rodzin, dni skupienia dla rodzin (np. w okresie Wielkiego Postu lub Adwentu), „Święto rodziny” w parafii bądź praktykowanie – oraz zaangażowanie w ich kształt i przebieg – wspólnych nabożeństw parafialnych.

KATECHEZA SZANSĄ SPOTKANIA I EWANGELIZACJI

29. Prowadzenie katechezy dla rodziców wymaga wiele nakładu pracy, jest szansą ale i wyzwaniem dla prowadzącego. Oprócz wiedzy teologicznej winien wykazywać się on umiejętnością prawidłowego diagnozowania naszych czasów i ich uwarunkowań; należy uwzględniać współczesne okoliczności: niejednokrotnie, zanim dojdzie do przekazu prawd katechizmowych, drugi człowiek potrzebuje po prostu spotkania i wysłuchania. Warto zachować postawę hojności ofiarując siebie, swój czas i zdolności na rzecz spotkania z drugim człowiekiem, bycia ze sobą, okazania sobie nawzajem zainteresowania, niewydawania ocen. Dla wielu wiernych może to być jedyna „katecheza”, dzięki której będą mogli zbliżyć się do Boga i jego Kościoła.
30. Na katechezę parafialną warto spojrzeć w kategoriach szansy na ewangelizację. Już samo zapisanie-zgłoszenie dziecka może być okazją do szczerzej i pogłębionej rozmowy ze swoim proboszczem.

31. Zakazuje się przeprowadzania wobec dzieci komunijnych egzaminów. Istnieje wiele innych sposobów weryfikowania wiedzy, np. podczas swobodnej rozmowy rodziców i dzieci z duszpasterzem na temat poznanych sakramentów.

MSZA SZKOLNA

32. W kontekście przygotowania do pierwszego pełnego uczestnictwa w sakramencie Eucharystii oraz pokuty i pojednania wielką wartością praktykowaną w naszej diecezji pozostaje Msza szkolna, która wpisuje się w przygotowanie liturgiczne. Homilia, która przybliży uczestnikom liturgii Słowo Boże, może jednocześnie stanowić formę katechezy: „(...) uwzględniając szczególny charakter i tok liturgii, podejmuje drogę wiary, którą katecheza wskazała i doprowadza ją do właściwego kresu. (...) Przepowiadanie oparte na tekstach biblijnych sprawia we właściwy sobie sposób, że wierni głębiej i pełniej poznają wszystkie tajemnice wiary i zasady życia chrześcijańskiego”¹⁹. Celebracja Mszy szkolnej może być również okazją – uwzględniając uwarunkowania czasowe i porę roku – do przeprowadzenia dodatkowej katechezy po jej zakończeniu.
33. Katecheci świeccy są zobligowani – według wcześniejszych ustaleń z zespołem współpracowników – do uczestnictwa w tej Mszy.
34. Zachęca się do powrotu do dobrych praktyk katechizmowych w postaci cyklicznych katechez skupionych wokół prawd katechizmowych. Jest to okazja do objęcia katechezą poszczególnych grup osób, np. dorosłych, samotnych, starszych i ciepiących.

WCZESNA KOMUNIA ŚWIĘTA

35. Zachęca się do promowania praktyki Wczesnej Komunii Świętej – ta tradycja, którą wskrzeszono w naszej diecezji – wymaga odpowiedniego przygotowania zarówno ze strony osób odpowiedzialnych jak i samych kandydatów oraz ich rodziców. Ze względu na fakt, iż jest to Komunia wypływająca z wiary rodziców, wymaga się, aby rodzice dziecka wykazywali się żywą wiarą i wiedli uregulowane życie małżeńskie.

SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA

36. Spotkanie z miłosiernym Bogiem w sakramencie pokuty i pojednania nie może być przeżywane w cieniu I Komunii Świętej, tymczasem często się zdarza, że jego celebrowanie przypada zbyt blisko dnia przyjęcia I Komunii, co może powodować szkodliwą „syntezę” w przeżywaniu tych ważnych sakramentów. Wobec powyższego jedną z propozycji jest przesunięcie sprawowania sakramentu pokuty na co najmniej miesiąc wcześniej (np. w okresie Wielkiego Postu bądź w okresie Wielkanocnym, chociażby w sobotę poprzedzającą niedzielę Miłosierdzia Bożego), natomiast kolejna spowiedź przypadałaby w dniu poprzedzającym I Komunię Świętą.
37. W tym świetle usilnie zachęca się do kultywowania praktyki pierwszych piątków miesiąca, a co się z tym wiąże, stworzenia wiernym większej przestrzeni czasowej,

¹⁹ Por. *Catechesi tradendae*, nr 48.

podczas której – w dniach poprzedzających I piątek miesiąca – mogliby częściej przystępować do spowiedzi świętej. Jak wspomniano już przy sakramencie chrztu, odchodzi się o praktyki „karteczek”, mając na względzie troskę o zachowanie tajemnicy spowiedzi ale jednocześnie wyznaczając sobie za cel kształtowanie dojrzałej postawy odpowiedzialności u osoby kandydującej do przyjęcia sakramentu.

BIERZMOWANIE

POWOŁANIE I ZADANIE

38. Sakrament bierzmowania określany jest sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej, stanowi „dopełnienie łaski chrztu”, zaś wierny otwiera się w nim na pełnię darów Ducha Świętego²⁰. Niemniej nasza rzeczywistość pokazuje, że piękna perspektywa Bożej łaski okazuje się przysparzać najwięcej problemów – dla wielu młodych osób sakrament bierzmowania jest początkiem odchodzenia od Kościoła. Zamiast radości na twarzach młodych ludzi dostrzegamy smutek, jaki towarzyszył młodzieńcowi z kart Ewangelii (por. Mt 19,22). Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele – jedną z nich jest okres dojrzewania, brak oparcia w rodzinie (która często jest rozbita), osamotnienie i konsumpcja. Dlatego katechizacja i wychowanie młodych ludzi jawi się z jednej strony jako największe, ale i najtrudniejsze wezwanie, przed którym stają rodzice, wychowawcy i duszpasterze.
39. Celem Synodu nie jest wskazywanie konkretnej liczby spotkań w ramach przygotowania ale określenie minimum wymagań, tym bardziej, że w wielu parafiach diecezji tego typu spotkania odbywają się w zasadzie co tydzień. W tym kontekście warto zauważyć, że w naszej diecezji mamy do czynienia z wieloma skrajnościami – występują parafie, w których nie brakuje inicjatyw duszpasterskich ale stosunkowo łatwo spotkać się z parafiami „uśpionymi”. W sprawie przygotowania do sakramentu bierzmowania łatwo zauważyć pewien chaos, który w tej kwestii poróżnił wiele parafii. Pomysł trzech lat formacji – orzeczonej przez Konferencję Episkopatu Polski - został jednoznacznie przyjęty²¹. Niemniej na przestrzeni lat doszło do rozmycia tej koncepcji i to do tego stopnia, że niektórzy wierni zaczęli migrować z parafii do parafii lub nawet między diecezjami celem skrócenia okresu przygotowania. Inny problem dotyczy formy spotkań – są parafie, w których funkcjonują różnorodne i ciekawe formaty (typu kręgi biblijne) oraz „nietuzinkowe” praktyki (np. błogosławieństwo rodziców).
40. Przywołując aktualne *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania* (III 2017 r.), należy przypomnieć o niezbędności bycia uczestnikiem katechezy szkolnej i parafialnej, o uczestnictwie we

²⁰ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1994, nr 1285.

²¹ Zob. *Dyrektorium*, dz. cyt., nr 107 podobny układ zaproponowano we *Wskazaniach Konferencji Episkopatu Polski dotyczących przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania* opublikowanych w III 2017 r., nr 5c [<http://episkopat.pl/wskazania-konferencji-episkopatu-polski-dotyczace-przygotowania-do-przyjecia-sakramentu-bierzmowania/>].

Mszy świętej i innych nabożeństwach na etapie przygotowania bliższego oraz bezpośredniego.

41. Osobnym problemem pozostaje kwestia weryfikacji – do tej pory funkcjonowały indeksy, o których wielu młodych ludzi mówiło, że „najmniej chętnie chodzili do kościoła, kiedy mieli zbierać podpisy”. Tymczasem *Wskazania* Episkopatu mówią, że „duszpasterz odpowiedzialny za przygotowanie bezpośrednie powinien mieć przekonanie, że każdy kandydat spełnia te warunki”. Ponadto w dokumencie podpisanym przez polskich biskupów widoczny jest akcent na życie duchowe i formację.

WIEK KANDYDATA

42. Wiek przyjęcia sakramentu bierzmowania ustala się na II klasę szkoły ponadpodstawowej. W klasie I szkoły średniej będzie miało miejsce przygotowanie dalsze a w klasie drugiej bliższe.

SZAFARZ SAKRAMENTU

43. Szafarzem sakramentu bierzmowania ma być biskup diecezjalny, inny biskup wyznaczony przez ordynariusza lub też wskazany przez niego duszpasterz²². Wyraża się opinię wiernych, którzy oczekują, że szafarzem sakramentu będzie sam biskup – dla wielu wiernych jest to jedyna okazja spotkania-poznania swojego ordynariusza.

DOJRZAŁOŚĆ KANDYDATA

44. Dojrzałości kandydata do przyjęcia sakramentu ma się przejawiać w pragnieniu przyjęcia sakramentu przez kandydata, a nie przez osobę, która ją przygotowuje. Również należy uwzględnić fakt, że dojrzałość ma być proporcjonalna do wieku kandydata. W tym kontekście powinno się uszanować wolę kandydata, który może przejść cykl przygotowań, ale samą decyzję o dacie przyjęcia sakramentu przełożyć na późniejszy okres. Także nie można zapomnieć o prawidłowości, że nabywanie dojrzałości jest pewnym procesem – przyjęcie sakramentu bierzmowania nie ma być końcem, ale początkiem rozwoju działania łaski uświęcającej w młodym człowieku. Jest to ważna myśl w świetle pewnego trendu odwiekania-przesuwania czasu przyjęcia sakramentu ze względu na brak odpowiedniej dojrzałości. Ten aspekt może ponadto przysparzać dużo konfliktów w kontekście – dla przykładu – chęci zawarcia związku małżeńskiego albo bycia rodzicem chrześnym.
45. W kontekście dojrzałości warto zwrócić uwagę na potrzebę indywidualnego kontaktu duszpasterza, osoby odpowiedzialnej za formację z kandydatem. Mamy na myśli sposób traktowania osoby przygotowującej się do bierzmowania, poświęcony jej czas i uwagę, pomoc w rozeznawaniu i podejmowaniu decyzji – to wszystko może być formą jej ewangelizacji.

DŁUGOŚĆ FORMACJI

46. W kwestii przygotowania dalszego proponuje się, aby przynajmniej raz w miesiącu miała miejsce formacja katechetyczna i liturgiczna (tu rozeznaniu duszpasterzy pozostawia się kwestię wyboru form celebracji liturgicznych). W ramach przygotowania bezpośredniego zachęcamy aby spotkania odbywały się co tydzień w

²² *Obrzędy bierzmowania. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, Wydawnictwo Świętego Jacka, Katowice 2009, pkt. 8.

roku szkolnym (poza okresem Bożonarodzeniowym i czasem związanej z nim tradycji odwiedzin duszpasterskich). Co do kształtu spotkań najbardziej wskazane byłyby kręgi (małe grupy), może być to również odpowiednia forma liturgiczna. Zachęca się do praktykowania dni skupienia (rekolekcje, nocne czuwania) przeprowadzonych w dekanacie, w parafii bądź w innym wybranym przez duszpasterzy miejscu. Bez względu na powyższe obligatoryjnie każdy kandydat uczestniczy w dwóch godzinach katechezy szkolnej.

ROLA I ZADANIE RODZINY

47. Nie do przecenienia pozostaje rola rodziny. Rodzina jest Kościołem domowym – pierwszą i najważniejszą szkołą, w której przygotowujemy się do przyjęcia sakramentów Eucharystii, pokuty i pojednania oraz bierzmowania. W diecezji są parafie, w których podczas przygotowania kandydata położono akcent na zaangażowanie również jego rodziców – owoce takiego rozwiązania są bardzo pozytywne. W tym kontekście uwrażliwienie rodziców, zapraszanie ich do współpracy jest czymś niezwykle istotnym. Z drugiej strony należy uwzględnić przeciwieństwo opisanej tu sytuacji – w parafialnej katechizacji i wychowaniu wzrasta liczba już nie tylko nie praktykujących, ale i obojętnych lub wręcz niewierzących osób. Często młody człowiek nie otrzymuje wsparcia ze strony rodziny, pozostaje samotny w swoim rozwoju – taka sytuacja wymaga jeszcze większego zaangażowania ze strony duszpasterza i katechety.
48. Szczególna zachęta winna być skierowana do rodziców kandydatów do przyjęcia sakramentu dojrzałości. Usilnie zachęca się pielęgnować rodzinny wymiar uczestnictwa w Eucharystii. Duszpasterze i osoby odpowiedzialne powinny zabiegać o doprowadzenie w ramach formacji do wspólnych spotkań rodziców z młodzieżą. Wartość takich spotkań jest nieoceniona, kluczem więź człowieka z Chrystusem a celem włączenie rodzin w proces przygotowania do przyjęcia sakramentu, co również jest okazją do wzmocnienia (a czasem i restytucji) nadwątlnych relacji w rodzinie. W kwestii częstotliwości – na zasadzie zaproszenia i możliwości poszczególnych rodziców – należy przeprowadzić spotkanie na początku każdego cyklu, w Adwencie oraz w okresie Wielkiego Postu. Co do formy może to być wspólne spotkanie z rodzicami na kręgu; wspólne nabożeństwo w Adwencie i Wielkim Poście; uczestnictwo w dniu skupienia lub w rekolekcjach. Natomiast przed samą uroczystością przyjęcia sakramentu zachęca się do wspólnego uczestnictwa w nabożeństwie (z możliwością przystąpienia do sakramentu pokuty i pojednania oraz uczestnictwa we Mszy Świętej).

MATERIAŁY I POMOCE KATECHETYCZNE

49. W sprawie tematyki poszczególnych katechez i programu przygotowań wiele inspiracji można znaleźć w publikacjach najważniejszych polskich wydawnictw katolickich, które są specjalnie przygotowane z myślą o kandydatach do bierzmowania oraz osób odpowiedzialnych za ich formację. W swojej posłudze warto oprzeć się na *Wskazaniach Konferencji Episkopatu Polski dotyczących przygotowania do przyjęcia sakramentu*

bierzmowania oraz wykorzystać materiały funkcjonujące w Diecezji Gliwickiej²³, w Diecezji Opolskiej²⁴ oraz publikacje przygotowane przez Edycję Świętego Pawła²⁵.

ODPOWIEDZIALNI ZA FORMACJĘ

50. Za przygotowanie do sakramentu odpowiedzialny jest nie tylko duszpasterz. Warto, aby zaangażował świeckich przedstawicieli wspólnot z parafii, którzy będą mogli podzielić się swoim doświadczeniem Pana Boga, wiedzą, a przede wszystkim dać świadectwo. Również w tym miejscu Synod kolejny raz podkreśla znaczenie współpracy pomiędzy proboszczem, duszpasterzami a katechetami i osobami świeckimi zaangażowanymi w przygotowanie do przyjęcia poszczególnych sakramentów.

KONTYNUACJA FORMACJI

51. Po przyjęciu samego sakramentu zachęca się do praktyki wspólnego dziękczynienia, które wyrażałoby się w zorganizowaniu pielgrzymki dziękczynnej. Mamy świadomość, że dzień przyjęcia sakramentu dojrzałości nie jest końcem, ale początkiem wzrastania w Chrystusie, chcąc zatem zachować pewną ciągłość, zabiegając o to, aby młodzież została przy Chrystusie i Jego Kościele, usilnie zachęca się, aby raz w miesiącu była sprawowana Msza w intencji i dla młodzieży, na którą szczególnie będą zaproszeni uczniowie z I i II klasy. Kościół i całe jego materialne zaplecze ma być miejscem, **gdzie** w którym młody człowiek będzie mógł zawsze znaleźć otwarte drzwi oraz formę duszpasterstwa, która pod względem form i treści będzie odpowiadała jego potrzebom i uwarunkowaniom. W tym świetle duszpasterstwo młodzieży jawi się jako jeden z najważniejszych priorytetów misji Kościoła.

KATECHEZA SPECJALNA

52. „Skoro więc człowiek idzie poprzez swoje ziemskie życie w taki lub inny sposób drogą cierpienia, zatem Kościół w każdym czasie (...) winien się spotykać z człowiekiem na tej właśnie drodze. Kościół, który wyrasta z tajemnicy Odkupienia w Krzyżu Chrystusa, winien w szczególny sposób szukać spotkania z człowiekiem na drodze jego cierpienia. W spotkaniu takim człowiek staje się «drogą Kościoła» – a jest to jedna z najważniejszych dróg”²⁶. Synod, wsłuchując się w papieskie nauczanie, pragnie podkreślić, że osoby z niepełnosprawnością mają szczególne miejsce w Kościele.

²³ Seria publikacji dla kandydatów i animatorów autorstwa ks. A. Sepioła i J. Kasperczyka – *Młodzi na progu. Materiały do pracy z młodzieżą przy parafii. Przygotowanie do bierzmowania* [Wydawnictwo Szkoła Nowej Ewangelizacji, Gliwice 2010].

²⁴ *W komunii z Jezusem. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w Diecezji Opolskiej. Rok I*, oprac. Wydział Katechetyczny Kurii Diecezjalnej w Opolu, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2012; *Kościół naszym domem. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w Diecezji Opolskiej. Rok II*, red. bp A. Czaja, ks. M. Wilczek, P. Dobrowolski, A. Pyka, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2013; *Być solą ziemi i światłem świata. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w Diecezji Opolskiej. Rok III*, red. bp A. Czaja, ks. M. Wilczek, P. Dobrowolski, A. Pyka, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2014.

²⁵ *YOUCAT Polski. Bierzmowanie*, red. B. Meuser, N. Baer, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2014 [wersja dla kandydatów do bierzmowania oraz przewodnik dla katechetów i animatorów].

Chorzy i niepełnosprawni nie powinni być wyłączeni ze wspólnoty parafialnej, z jej życia liturgicznego i sakramentalnego.

53. Nakazuje się otoczyć szczególną miłością i opieką katechetyczną dzieci oraz młodzież specjalnej troski. W istniejących na terenie parafii szkołach specjalnych, ośrodkach i placówkach kształcących dzieci i młodzież o specjalnych potrzebach edukacyjnych, należy prowadzić katechezę dostosowując program do możliwości rozwojowych dziecka i jego potrzeb.
54. Postuluje się organizowanie specjalnych kursów, warsztatów i szkoleń zapoznających wszystkich katechetów z problematyką katechezy dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
55. Uroczystości, takie jak I Komunia święta czy bierzmowanie dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych, należy organizować razem ze wszystkimi w parafii (wychowanie integracyjne). Ważne jest, aby parafie zapewniły osobom z niepełnosprawnością możliwość przyjęcia wszystkich sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego we właściwym wieku oraz wzięcia udziału w normalnym programie przygotowań.
56. W uzasadnionych przypadkach (szkoły specjalne, ośrodki szkolno-wychowawcze, ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze itp.) udzielanie i przyjmowanie sakramentów może odbywać się w parafii, na terenie której znajduje się placówka. Wówczas obowiązek przygotowania dzieci do życia sakramentalnego spoczywa na rodzinach oraz katechetach uczących w danej placówce.
57. W przypadkach dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, które przebywają w domu (nauczanie indywidualne), należy rozważyć organizację katechizacji indywidualnej przygotowującą do sakramentów świętych.
58. Sprawą szczególnie ważną jest to, żeby rodziny dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością były zapraszane do katechezy oraz angażowane w „życie” parafii. Dla członków takiej rodziny będzie to pomocne w zrozumieniu i akceptacji własnego dziecka, a także w przyjęciu oraz próbie zrozumienia w świetle Ewangelii faktu posiadania dziecka niepełnosprawnego.

REKOLEKCJE SZKOLNE

59. Znowelizowane prawo oświatowe przewiduje, że „uczniowie uczęszczający na naukę religii mają prawo do zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia trzydniowych rekolekcji wielkopostnych, jeżeli rekolekcje te stanowią praktykę danego kościoła lub innego związku wyznaniowego. W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania funkcji opiekuńczej i wychowawczej”²⁷.
60. Rekolekcje szkolne, jako czas nawrócenia i pokuty, to ogromna szansa na drodze katechizacji oraz wychowania. Praktyka jednak pokazuje, że przywilej staje się ciężarem – dramatycznie spada liczba uczestników rekolekcji, dla wielu uczniów oraz ich wychowawców jest to czas wolny od zajęć, zaś duszpasterze nie mają pomysłu na zagospodarowanie tego czasu i tracą wiarę w jego sens. Jedną z przyczyn takiego stanu

²⁶ Jan Paweł II, List apostolski o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia *Salvifici doloris*, nr 3.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 VI 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach [Dz. U., 14 VI 2017 r., poz. 1147, § 1. 6)].

jest brak starannego przygotowania rekolekcji, ich organizacja sprawia wrażenie doraźnej i przypadkowej. Klucz do rozwiązania takiej sytuacji Synod upatruje w starannym i profesjonalnym zaplanowaniu tego świętego czasu. W tym celu proboszcz parafii wraz z zespołem osób odpowiedzialnych (wikarzy, katecheci, liderzy wspólnot) jest zobligowany do końca września każdego roku ustalić termin, program, przebieg, osoby odpowiedzialne i prowadzące rekolekcje. Natomiast czas, jaki pozostanie do przeprowadzenia właściwych rekolekcji, pozwoli dopracować szczegóły.

61. Uprzywilejowanym miejscem przeprowadzenia rekolekcji szkolnych jest parafia. Dopuszcza się – ze względów organizacyjnych – że niektóre dni rekolekcji mogą być przeprowadzone na terenie w budynkach użyteczności publicznej (np. kino, hale sportowe, stadiony).
62. Rekolekcje można przeprowadzać podczas trwania całego roku szkolnego – takie rozwiązanie również przewiduje cytowane powyżej rozporządzenie ministra edukacji narodowej²⁸.
63. Zarówno podczas organizacji jak i przebiegu samych rekolekcji zachęca się, aby angażować jak najwięcej podmiotów do współpracy (np. szkoła, wspólnoty parafialne, instytucje miejskie). Takie działanie ma na celu integrację różnych podmiotów na rzecz wspólnego celu, którym jest działanie na rzecz dobra swoich wychowanków.
64. Powołuje się diecezjalny zespół rekolekcyjny, którego celem jest opracowanie tematów i przebiegu rekolekcji na dany rok szkolny. Zadaniem gremium jest udzielanie wsparcia i pomocy w zakresie przeprowadzanych rekolekcji dla dzieci i młodzieży. Terminy byłyby ustalane z poszczególnymi proboszczami parafii, którzy chcieliby skorzystać z takiej formy przeprowadzania rekolekcji.
65. Rekolekcje szkolne nie muszą być organizowane tylko przez poszczególne, pojedyncze parafie. Istnieje możliwość przeprowadzania wspólnych rekolekcji, np. na poziomie dekanatu.
66. Warto kultywować dobrą praktykę wyjazdowych rekolekcji kiedy to duszpasterze i katecheci wraz z grupą młodzieży przeżywają je – dla przykładu – w jakimś sanktuarium lub ośrodku rekolekcyjnym.
67. Celem uporządkowania i ujednolicenia przekazu dotyczącego spraw natury prawnej Wydział Katechetyczny Kurii Diecezjalnej jest zobligowany do odbywania regularnych konsultacji z przedstawicielami Kuratorium Oświaty.
68. Przy okazji rekolekcji parafialnych lub misji można przeprowadzić spotkania dla dzieci i młodzieży szkolnej, niemniej nie zwalnia to proboszcza z organizacji rekolekcji szkolnych.

„INDEKSY” KATECHETYCZNE

69. Zaleca się wprowadzenie w katechizacji szkolnej, na wszystkich jej etapach, tzw. „Indeksów Katechizacji Szkolnej”. Ich celem będzie:
 - Gromadzenie osiągnięć edukacyjnych katechizacji dzieci i młodzieży na ich poszczególnych etapach edukacji religijnej. Stanowiąc je będą: ocena śródroczna, ocena końcoworoczna oraz ocena z zachowania. Wpisu dokonują katechizujący.

²⁸ Tamże, § 1. 6).

- Wpis przyjętych sakramentów świętych: chrzest święty, pokuta i pojednania, Eucharystia oraz bierzmowanie. Adnotacji dokonują duszpasterze parafii, w których dany sakrament osoba katechizowana przyjęła.
70. „Indeks Katechizacji Szkolnej” stanowić będzie podstawowy dokument, którym legitymizować się będzie uczeń uczęszczający na katechizację szkolną. W zamyśle ma stanowić formę łącznika pomiędzy szkołą a parafią i zarazem dokumentować poszczególne etapy edukacji katechetycznej. Pozwoli on katechetom, rodzicom oraz duszpasterzom parafialnym weryfikować zarówno rozwój intelektualny ucznia, jak również jego postępy na płaszczyźnie duchowej.
71. W zamyśle dokument ten ma ułatwić komunikację pomiędzy poszczególnymi podmiotami oddziałującymi na proces edukacyjny, wychowawczy oraz wzrost duchowy uczestników katechizacji szkolnej.

KURS KATECHEZY UZUPEŁNIAJĄCEJ

72. Z powodu narastającego zjawiska wypisywania się (rezygnacji) młodzieży z katechizacji szkolnej – bez względu na różne powody takich decyzji – zaleca się wprowadzenie w diecezji tzw. kursu katechezy uzupełniającej. Jego celem będzie:
- Wyrównywanie braków edukacyjnych w oparciu o podstawy programowe z katechizacji. Po odbyciu kursu wierny uzyskuje stosowny dokument ukończenia katechizacji na etapie szkoły średniej (ponadpodstawowej).
 - Wspomaganie duszpasterzy w katechizacji parafialnej. Nupturienci, którzy nie ukończyli we właściwym terminie katechizacji szkolnej, zanim rozpoczną katechumenat przedmałżeński organizowany w parafii bądź też w dekanacie, czy w diecezji obligowani będą do odbycia kursu katechezy uzupełniającej.
73. Kurs katechezy uzupełniającej to przede wszystkim wspomaganie duszpasterstwa parafialnego. Duszpasterze mający rozliczne obowiązki szkolne i parafialne, nie są obligowani do organizowania w parafii dodatkowej katechezy dla osób, które nie ukończyły katechizacji szkolnej na etapie szkoły średniej (ponadpodstawowej). Starając się chociażby o przyjęcie sakramentu małżeństwa, w świetle wymagań, jakie stawia *Kodeks Prawa Kanonicznego*²⁹ oraz *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*³⁰, powinni uzupełnić braki edukacyjne. Stąd też utworzone w diecezji miejsca, w których odbywać się będzie kurs katechezy uzupełniającej zagwarantują duszpasterzom pomoc w formacji nupturientów starających się o katechumenat przedmałżeński.
74. Kurs katechezy uzupełniającej poprowadzą zespoły katechetów. Zostaną oni właściwie przygotowani do tego typu zadań. Realizować będą opracowany program katechizacji uzupełniającej w oparciu o obowiązującą podstawę programową z katechizacji, jak również wykorzystując odpowiednie zapisy *Kodeksu Prawa Kanonicznego* oraz *Dyrektorium Katechetycznego*.
75. Tego typu kursy odbywać się będą w kilku miejscach diecezji przynajmniej raz w roku i opłacane będą przez uczestników kursu katechezy uzupełniającej.

²⁹ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1984, nr 1063.

³⁰ Por. *Dyrektorium*, dz. cyt., nr 107.

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE WYCHOWAWCÓW

76. Praca nauczyciela i wychowawcy wymaga szczególnej troski ze strony Kościoła. Permanentna formacja intelektualna i duchowa środowiska oświatowego daje szansę, a zarazem nadzieję, że przyszłe pokolenia edukatorów afirmować będą chrześcijański system wartości. Stąd też zaleca się, aby w poszczególnych rejonach diecezji wspomagać istniejące, a równocześnie w pozostałych powoływać do życia Katolickie Stowarzyszenia Wychowawców. Ich celem będzie:

- Zrzeszanie nauczycieli i wychowawców wokół wspólnych wartości chrześcijańskich.
- Organizowanie stałej formacji intelektualnej i duchowej dla stowarzyszenia w ramach Diecezjalnego Duszpasterstwa Nauczycieli i Wychowawców.
- Organizowanie przez KSW w środowisku szkolnym, parafialnym i lokalnym wydarzeń o charakterze kulturalnym, na rzecz promocji wartości chrześcijańskich.
- Oddziaływanie KSW w procesie edukacyjnym i wychowawczym na rozwój intelektualny oraz duchowy dzieci i młodzieży, kształtowanie ich poglądów, postaw i zachowań w oparciu o trwałą fundament wartości chrześcijańskich.

77. We współczesnym nauczycielu i wychowawcy drzemie wielki potencjał intelektualny i duchowy. KSW jest okazją, a zarazem szansą na przebudzenie w środowisku oświatowym tych pokładów i możliwości, dzięki którym oddziaływanie edukacyjne i wychowawcze okaże się jeszcze bardziej owocne. Stąd też pojawia się pilna potrzeba zrzeszania się wokół wspólnych wartości; potrzeba stałej formacji intelektualnej i duchowej środowiska oświatowego. Urzeczywistnianie kultury chrześcijańskiej w środowisku pracy i życia daje gwarancję wychowania nowego pokolenia odpowiedzialnego za losy Ojczyzny i Kościoła.

DZIAŁALNOŚĆ ŚWIETLIC PARAFIALNYCH

78. Zachęca się proboszczów do tworzenia przy parafiach świetlic środowiskowych, które dawałyby naszej młodzieży oraz dzieciom możliwość mądrego spędzania wolnego czasu i przyczyniały się do integralnego rozwoju ich osobowości. Inspirując się ideą wielkiego wychowawcy dzieci i młodzieży – św. Jana Bosko – można wskazać kilka podstawowych założeń takich miejsc: budowanie atmosfery domu, możliwość zdobywania nauki, kształtowanie więzi przyjaźni z Panem Jezusem, rozwijanie sprawności fizycznej. I choć w wielu przypadkach nasze możliwości są ograniczone, niemniej zaplecze gospodarcze diecezjalnych parafii jest ogromne i wielokrotnie niewykorzystane, młodzi spotykają się z zamkniętymi drzwiami a nienagannie

uporządkowane wnętrza świecą pustkami. Głoszenie Słowa Bożego, katecheza i wychowanie nie muszą zamykać w ramach lekcyjnej jednostki ale powinny uświadomić odpowiedzialnym za wychowanie, że świat młodego człowieka z jego problemami jest dla dorosłych najważniejszy – a najcenniejszą wartością, jaką może mu dać jest trwanie przy nim, towarzyszenie mu także wtedy, kiedy się uczy, bawi, spędza wolny czas lub chce porozmawiać o Bogu i swojej wierze.